

MUSIIKINOPETUS OSANA VAPAATA SIVISTYSTYÖTÄ KANSALAIPISTOSSA

Anna-Maija Lappalainen

**Pedagoginen opinnäytetyö
Huhtikuu 2008**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) LAPPALAINEN, Anna-Maija	Julkaisun laji Opinnäytetyö 5 op	
	Sivumäärä 17	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen ☐ saakka	
Työn nimi MUSIIKINOPETUS OSANA VAPAATA SIVISTYSTYÖTÄ KANSALAIPOISTOSSA		
Koulutusohjelma Opettajan pedagogiset opinnot musiikin ja tanssin alalla		
Työn ohjaaja(t) LIETONEN, Raija		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Pedagogisessa opinnäytetyössä tarkastellaan kansalaisopistoissa tapahtuvaa musiikinopetusta. Raportissa selvitetään, mitä vapaa sivistystyö on ja miten se määritellään. Kansalaisopistojen musiikinopetukseen on perehdytty etenkin Rantasalmen, Juvan, Puumalan ja Sulkavan alueella toimivan RaJuPuSu-opiston kautta.</p> <p>Valtaosa kansalaisopistojen toiminnasta on kuntien järjestämää. Toiminta rahoitetaan valtionosuuksilla, opiskelijamaksuilla ja kuntien rahoituksella. Kansalaisopistojen musiikinopetus osana taiteen perusopetusta on suunnattu pääasiassa lapsille ja nuorille. Musiikinopetuksen tavoitteena on hyvän musiikkisuhteen muodostuminen sekä luovuuden ja sosiaalisten taitojen kehittyminen. Opetuksen lähtökohtana otetaan huomioon henkilökohtaiset tavoitteet. Oppilaan edistymiselle antaa tukea arviointi. Musiikinopiskelija voi halutessaan, ja opiskeltuaan riittävästi, saada taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän suorituksesta päästötodistuksen.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Kansalaisopistot, musiikkipedagogiikka, vapaa sivistystyö		
Muut tiedot		

Author(s) LAPPALAINEN, Anna-Maija	Type of Publication Diploma project (5 ECTS credits)	
	Pages 17	Language Finnish
	Confidential ☐ Until	
Title MUSIIKINOPETUS OSANA VAPAATA SIVISTYSTYÖTÄ KANSALAIPOISTOSSA		
Degree Programme Pedagogic studies for music and dance teachers		
Tutor(s) LIETONEN, Raija		
Assigned by		
Abstract In my pedagogical Bachelor's Thesis I examined the music instruction given in the Finnish Adult Educational Centers. In my report I clarified what public education work is and how it is defined. In practice I followed the Centers' music lessons especially in the RaJuPuSu-educational district in the municipalities of Rantasalmi, Juva, Puumala and Sulkava. The study showed that the majority of Adult Educational Centers' teaching was organised by municipalities. The Government, municipalities and study fees provided the financing. The Centers' music lessons - a part of basic studies in arts - were mainly directed to children and young people. The purpose of the music lessons was to create a positive relationship to music and to develop creative and social skills. Each student personal goals were the starting point for teaching. Teacher evaluation was used as an extra push towards progress. Music students were also given the possibility to obtain a certificate of the basic studies in arts.		
Keywords Finnish Adult Educational Centers, Music pedagogy		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	2
2 KÄSITTEITÄ JA TAUSTAA	3
2.1 Vapaa sivistystyö	3
2.2 Kansalaisopistot.....	3
2.3 RaJuPuSu-opisto	4
3 MUSIIKINOPISEKELIJAT JA -OPETTAJAT KANSALAIPOISTOSSA.....	6
4 MUSIIKINOPETUKSEN SISÄLLÖT.....	8
4.1 Tavoitteet	8
4.2 Arviointi ja todistukset.....	10
5 KANSALAIPOISTOJEN RAHOITUS.....	12
6 POHDINTA.....	14
LÄHTEET.....	16

1 JOHDANTO

Tämä pedagoginen opinnäytetyö käsittelee kansalaisopistojen roolia musiikkikasvatuksen kentällä. Suomalainen musiikkikasvatusjärjestelmä itsessään on ainutlaatuinen. Musiikillisen orientoitumisen voi aloittaa jo ennen syntymää ja jatkaa sitä varhaisiän musiikkikasvatuksen piirissä. Musiikin perusopetus koulussa on ainut tapa kohdata varmasti jokainen kouluikäinen suomalainen. Kuitenkin meillä on mahdollisuudet yksityiseen musiikinopetuksen tai taiteen perusopetuksen yleisen ja laajan oppimäärän opiskeluun. Lisäksi järjestöt, seurakunnat ja muut tahot voivat järjestää musiikillista toimintaa. Musiikkiharrastus voi johtaa myös ammattiopintoihin eli 2. asteen ammatillisen koulutuksen tai musiikin korkea-asteen koulutukseen.

Suomessa on tällä hetkellä yli 270 kansalais- ja työväenopistoa. Kansalaisopistojen opetus on tavoitteellista ja omaehtoisuudelle perustuvaa. Opistoja hallinnoivat pääasiassa kunnat. Vuonna 2004 musiikinopetusta annettiin lähes 340 000 tuntia, mikä tarkoittaa n. 17:ää prosenttia kaikesta kansalaisopistoissa annettavasta opetuksesta. Taide- ja taitoaineiden osuus on kasvanut opistojen historian aikana 40 prosentista 60 prosenttiin. (Vapaan sivistystyön oppilaitosrakenne ja palvelukyky 2006) Kansalaisopistojen toiminta voidaan kokonaisuutta tarkasteltaessa määritellä yleissivistäväksi vapaaksi sivistystyöksi. Musiikin opetuksessa noudatetaan lakia (633/1998) ja asetusta (813/1998) taiteen perusopetuksesta.

Tässä opinnäytetyössä tarkastelen erityisesti Rantasalmen, Juvan, Puumalan ja Sulkan kuntien alueella toimivan RaJuPuSu-opiston toimintaa musiikinopetuksen näkökulmasta. Opisto on minulle entuudestaan tuttu, koska olen toiminut opistossa usean vuoden ajan sivutoimisena tuntiopettajana. Mielestäni kuntien yhteinen seutuopisto on hyvä esimerkki siitä, että pienilläkin kunnilla on mahdollisuus monipuoliseen musiikkikasvatukseen tuottamalla opetusta yhteistyön voimin.

2 KÄSITTEITÄ JA TAUSTAA

2.1 Vapaa sivistystyö

Vapaalla sivistystyöllä on ollut vuosien aikana paljon erilaisia merkityksiä. Se on toiminut kansallisena herättäjänä, työn vastapainona, väylänä jatko-opintoihin ja eritoten hyvänä harrastuksena. Kansalaisopistojen lisäksi vapaan sivistystyön oppilaitoksia ovat kansanopistot, opintokeskukset, liikunnan koulutuskeskukset ja kesäyliopistot.

Viimeksi vapaa sivistystyö on määritelty vuoden 1998 lakiuudistusprosessin yhteydessä. Sen mukaan ”vapaan sivistystyön tarkoituksena on elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta vahvistaa yksilön persoonallisuuden monipuolista kehitystä ja kykyä toimia yhteisössä kansanvallan, tasa-arvon ja moniarvoisuuden vahvistamiseksi suomalaisessa yhteiskunnassa” (Laki vapaasta sivistystyöstä 1998).

2.2 Kansalaisopistot

Pohjoismaisen sivistysliikkeen myötä ensimmäiset kansalais- ja työväenopistot perustettiin 1800- ja 1900-luvun taitteessa tarpeesta sivistää nuorisoa ja kaupunkilais-työväestöä. Teollisuuskaupungeissa taka-ajatuksena oli irrottaa toiminta politisoituneen työväenliikkeen omaehtoisesta sivistystyöstä. Nimityksenä tehtävästä käytettiin kansanvalistusta, joka muuttui kansansivistykseksi 1920-luvulla. Uusi nimitys kuvasti paremmin toiminnan omaehtoista luonnetta (Niemelä & Sallila 2002, 11).

1900-luvun puolivälissä kansalaisopistotoiminta laajeni maaseudulle. Kansanvalistuksesta tuli vapaata sivistystyötä. Yleissivistävän koulutuksen paraneminen johti

kansalaisopistot kriisiin 1960-luvulta lähtien. Kansalaisopistoverkosto käsitti laajimmillaan 279 opistoa 1990-luvun lamaa edeltävinä vuosina. (Vapaan sivistystyön oppilaitosrakenne ja palvelukyky 2006)

Vuonna 1998 eduskunta sääti lain vapaasta sivistystyöstä ja täten sivistystyöstä tuli osa opetushallinnon rakenteellista kokonaisuutta. Kansalaisopistojen tehtävä vapaan sivistystyön kentällä on lain mukaan paikallisiin ja alueellisiin sivistystarpeisiin vastaaminen sekä mahdollisuuksien tarjoaminen omaehtoiselle oppimiselle ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseksi (Laki vapaasta sivistystyöstä 1998).

Käsite kansalaisopisto sisältää sekä kansalais- että työväenopistot. Kansalais- ja työväenopistoliitto KTOL:n mukaan opistot ovat yleissivistävää aikuiskoulutusta tarjoavia oppilaitoksia, joissa voi opiskella mm. vieraita kieliä, musiikkia, taideaineita, tekstiilitöitä, tietotekniikkaa, yhteiskunnallisia aineita ja liikuntaa. Osa kansalaisopistojen tarjontaa ovat myös perusopetuksen ja lukion oppiaineet, taiteen perusopetus, ammatillinen lisäkoulutusta ja avoimen yliopiston opetus. (Kansalais- ja työväenopistojen liitto KTOL.)

2.3 RaJuPuSu-opisto

RaJuPuSu-opisto on Rantasalmen, Juvan, Puumalan ja Sulkavan kuntien alueilla toimiva kansalaisopisto. Opisto aloitti toimintansa tammikuussa 2004, ja opiston hallinnosta huolehtii Puumalan kunta.

Jokaisessa RaJuPuSu-opiston neljästä kunnasta toimi aiemmin oma kansalaisopistonsa. Musiikin johtavan suunnittelijaopettajan Risto Nyysösen mukaan toiminta sai alkusysäyksen siitä, kun millään näistä neljästä kansalaisopistosta ei ollut omaa rehtoria. Tarkoituksena oli keskittää hallintoa ja tehostaa samalla opetusta. Opistojen

yhdistämisillä ei ollut kuitenkaan kuntien säästämiseen liittyviä taka-ajatuksia. (Nyyssönen 2008.)

RaJuPuSu-opiston kunnissa musiikinopetuksen painotukset ovat yksilöllisiä. Rantasalmi on profiloitunut puhallinmusiikki- ja musiikkiteatteripaikkakuntana, jossa toimii mm. kolme nuorisopuhallinorkesteria kansalaisopiston alaisuudessa. Puumalan puhallinmusiikkielämää on yritetty elvyttää opistojen yhdistymisen myötä. Sulka ja Juva ovat selvästi keskittyneet pianonsoittoon, josta kertoo osaltaan se, että toimipaikkojen ainoat päätoimiset tuntiopettajat opettavat pianonsoittoa.

3 MUSIIKINOPISEKELIJAT JA -OPETTAJAT KANSALAIPOISTOSSA

Kansalaisopistojen musiikinopetus osana taiteen perusopetusta on suunnattu pääasiassa lapsille ja nuorille. Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2005 on ottanut huomioon kuitenkin myös aikuisten musiikkiopintoihin liittyviä keskeisiä seikkoja (Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2005). Jokaiselta opiskelijalta vaaditaan opiskeluun tietty taloudellinen ja ajallinen panos. Opetushallituksen keväällä 2005 tekemän kyselyn mukaan opiskelijat valittiin yleensä arvonnalla tai ilmoittautumisjärjestyksessä (Heino & Ojala 2006, 37).

RaJuPuSu-opistossa soitinopetukseen voivat osallistua yli 7-vuotiaat. Lähtökohtana on, että opiskelijalla on oltava opiskeltava soitin kotona. (RaJuPuSu-opisto 2007.) Kuitenkin on huomattava, että kansalaisopisto ja kuntien soittokunnat tai puhallinorkesterit lainaavat puhaltimia vasta-alkajille.

Rehtorin ja opettajien kelpoisuusvaatimuksista säädetään asetuksella. Vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa opettajaksi on kelpoinen henkilö, jolla on soveltuva korkeakoulututkinto sekä vähintään 60 opintopisteen tai vähintään 35 opintoviikon laajuiset opettajan pedagogiset opinnot (Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 1998).

RaJuPuSu-opistossa työskentelee kolme päätoimista musiikinopettajaa ja noin kaksikymmentä sivutoimista musiikintuntiopettajaa. Kaikilla sivutoimisilla tuntiopettajilla ei ole tehtävän hoitoon vaadittavaa täyttä pätevyyttä, mutta lähes kaikilla on kuitenkin musiikillinen pohjakoulutus. Nyssösen mukaan pätevien opettajien saaminen ei ole aina helppoa, mutta hän pitää opettajatilannetta hyvänä. Pätevien opettajien lisäksi opettajina toimii mm. Savon Sotilassoittokunnan soittajia ja muita ammattimuusikoita. Useat opettajat opettavat useassa eri toimipaikassa. (Nyssönen 2008.)

Vaikka kaikki opettavat henkilöt eivät ole suorittaneet pedagogisia opintoja, asia on uskoakseni korjaantumassa, koska ammattikorkeakouluista valmistuneet uudet opettajat ovat myös muodollisesti päteviä. Pedagogiset opinnot auttavat nuoria opettajia opettajaksi kasvussa. On ehdottoman tärkeää, että opettaja ymmärtää instrumentti-kohtaisten taitojen lisäksi esimerkiksi teorioita lapsen kehitysvaiheista ja voi näin tukea lapsen kehitystä ja itsetuntoa parhaaksi katsomallaan tavalla.

Ihanneopettaja kansalaisopistossa on mielestäni avarakatseinen. Jos ajatellaan musiikkialan ammattilaisia historiallisesta näkökulmasta, niin muutama vuosisata sitten eläneet muusikot ovat olleet todella monipuolisia. Ei riittänyt, että muusikko hallitsi vain yhden instrumentin ja yhden tavan soittaa. Mielestäni myös meiltä soitonopettajilta voidaan vaatia instrumentin hallinnassa monipuolisuutta. Tärkeää on ainakin se, että pystymme hallitsemaan omaa instrumenttiamme niin, että pystymme soittamaan sillä muutakin kuin länsimaista taidemusiikkia. Olennaista soitonopettajuudessa on monipuolisuus, johon liittyvät myös säestystaidot ja improvisointivalmiudet.

Olennaisimpana seikkana niin musiikkioppilaitosten kuin kansalaisopistojen kehityksessä pidän opettajien itsensä jatkuvaa kehittämistä. Hyvä opettaja on mielestäni tulevaisuuskatseinen ja valmis yhteistyöhön eri tahojen kanssa. Hän myös uskaltaa näyttää heikkoutensa mutta uskoo kehitykseen ja uskaltaa myös käyttää täydennyskoulutusmahdollisuuksia hyväkseen. Ajan hermoilla pysymiseen kuuluu ehdottomasti oman alan uusiutuvaan ammattikirjallisuuteen tutustuminen. Mistäpä muualta voisimme saada niin konkreettisesti selville, mitä maailmalla mietitään musiikkikasvatuksesta.

4 MUSIIKINOPETUKSEN SISÄLLÖT

Kansalaisopiston musiikinopetuksessa käytetään taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteita, joista tuorein on vuodelta 2005. Kansalaisopiston on näin ollen laadittava ja hyväksyttävä opetussuunnitelma, joka tukee perusteissa esitettyjä tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä. Opetussuunnitelman mukaan taiteen perusopetus on tavoitteellista ja tasolta toiselle etenevää opetusta. Tavoitteena on luoda perustaa emotionaaliselle, esteettiselle ja eettiselle kasvulle. Opetussuunnitelma painottaa omaa kulttuuritaustaamme mutta ohjaa arvostamaan myös muita kulttuureita. Lapsille ja nuorille tarkoitetun opetuksen on myös tarkoitus luoda pohjaa elinikäiselle taiteiden harrastamiselle. (Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2005, 1.)

4.1 Tavoitteet

Musiikinopetuksen kannalta keskeisiä tavoitteita taiteen yleisen oppimäärän opetussuunnitelmassa ovat luovuuden, hyvän musiikkisuhteen ja sosiaalisten taitojen kehittyminen. Musiikinopetuksen tavoitteena on saada valmiuksia soittamiseen ja laulamiseen sekä säestämiseen, improvisointiin, säveltämiseen ja sovittamiseen. Opetuksen lähtökohtana otetaan huomioon henkilökohtaiset tavoitteet. (Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2005, 5–6.)

Opetuksen sisällöissä on tärkeää pyrkiä kehittämään oppilaan luovaa ajattelua, aisti- ja tunneherkkyyttä sekä opiskelu- ja vuorovaikutustaitoja. Musiikin opiskelun pitäisi kehittää minän kasvua ja maailmankuvan rakentumista sekä ohjata oppilasta määrätietoiseen ja pitkäjänteiseen työskentelyyn niin yksin kuin ryhmässäkin. Oppilasta täytyy ohjata omaan harjoitteluun ja itsenäiseen työskentelyyn sekä kannustaa mm.

erilaisiin esiintymistilanteisiin. (Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2005, 1.)

Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa tavoitteet on jaoteltu seuraaviin osa-alueisiin: yksinlaulu, kuoro/lauluyhtye, yhteismusisointi, soitinopinnot, musiikin tuntemus, musiikin teoria ja säveltapailu, vapaa säestys, musiikkiteknologia, maailmanmusiikki ja taiteidenvälisyys. Opintokokonaisuuksien pitäisi sisältää monipuolista ohjelmistoa eri tyylikausilta. Opetussuunnitelmassa painotetaan suomalaista musiikkia ja aikamme musiikkia. (Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2005, 6–9.)

RaJuPuSu-opiston musiikin perusopetuksen opetussuunnitelma vuodelta 2008 pohjautuu taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteisiin. Opiston opetussuunnitelmasta löytyä mm. ajatuksen, että yksilöopetus antaa valmiuksia yhdessä opiskeluun ja oppimiseen sekä yhteismusisointiin (Musiikin perusopetuksen opetussuunnitelma 2008). Uskon, että musiikin kautta lähestytäänkin syvempiä tavoitteita, kuten sosiaalisten taitojen ja oikean asenteen merkitystä. Musiikilla on suuri merkitys lasten ja nuorten hyvinvoinnille.

RaJuPuSu-opiston musiikin yleisen oppimäärän sisältöjä käsitellään moduuleittain. Pysyviä moduuleja ovat soitinopinnot, yhteismusisointi, musiikin tuntemus, musiikkitaito, musiikkiteknologia ja musiikkiteatteri. Lisäksi vuosittain voi tulla lisämoduuleja. (Musiikin perusopetuksen opetussuunnitelma 2008, 4.)

Verrattaessa taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteita 2005 RaJuPuSu-opiston musiikin opetussuunnitelmaan on havaittavissa, että RaJuPuSu-opiston moduuleihin eivät kuulu yksinlaulu, kuoro/lauluyhtye, vapaa säestys ja improvisaatio eikä taiteidenvälisyys. Taiteidenvälisyys tulee ilmi musiikkiteatterin opinnoissa RaJuPuSu-opistossa. Nämä opinnot sisältävät näyttelijäntyön, musiikaalitanssin, musikaalilaulun ja musikaaliorkesterin kursseja. Keskeisinä tavoitteina on oppia esiintymistaitoja ja keskittyä esitysten valmistamisella pitkäjänteiseen ja

tavoitteelliseen työskentelyyn. (Musiikin perusopetuksen opetussuunnitelma 2008, 7.) Risto Nyysösen mukaan opetussuunnitelman moduuleina on ainoastaan sellaisia aineita, joita opistossa tarjotaan ja pystytään opettamaan. Esimerkkinä kuitenkin kerrottakoon, että RaJuPuSu-opistossa toimii kuoroja, mutta ne eivät kuulu taiteen perusopetuksen piiriin, koska niistä yksikään ei ole suunnattu ensisijaisesti lapsille ja nuorille. (Nyysönen 2008.)

Mielestäni opetuksen yksilöllistämisen luomat haasteet ovat tärkeitä muutoksen seikkoja. Enää ei ole tarkoitus, että kaikki opiskelijat opiskelevat samalla tavalla ja samoja asioita vuodesta toiseen. Jokaiselle musiikinopiskelijalle voidaan luoda henkilökohtainen opetussuunnitelma, jossa mukailaan opiskelijan omaa suuntautuneisuutta. Opiskelussa onkin uudet painotukset. Entistä tärkeämmiksi taidoiksi voisi ajatella mm. vapaa säestys -taitoja sekä yhteismusisointivalmiuksia.

4.2 Arviointi ja todistukset

Arvioinnin tarkoituksena on tukea opiskelijan edistymistä. Arviointitapojen tulisi olla monipuolisia ja rohkaisevia. Joissakin kansalaisopistossa, kuten RaJuPuSu-opistossa, tehdään eri instrumenteissa ja teoria-aineissa tasosuorituksia, jolloin opetuksen arviointia määrittelevät myös Suomen musiikkioppilaitostenliiton ohjeistamat tasosuoritusten sisällöt ja arvioinnin perusteet 2005. (Musiikin perusopetuksen opetussuunnitelma 2008, 7.)

Musiikinopiskelija saa päästötodistuksen suoritettuaan taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän 10 opintokokonaisuutta. Näiden opintojen laskennallisena laajuutena voidaan pitää 500:aa tuntia, niin että yksi tunti vastaa 45:tä minuuttia opetusta. Kuitenkin tavoitteita voidaan yksilöllistää erinäisistä syistä vastaamaan oppilaan edelly-

tyksiä. (Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2005, 3.)

5 KANSALAIPOISTOJEN RAHOITUS

Kansalaisopistojen toiminnasta 87 % on kuntien järjestämää, 11 % opistoista on yksityisiä ja 2 % on kuntayhtymien vastuulla. Kansalaisopistojen toimintaa rahoitetaan valtionosuuksilla, opiskelijamaksuilla, kuntien rahoituksella ja mahdollisella muulla rahoituksella. (Vapaan sivistystyön oppilaitosrakenne ja palvelukyky 2006, 59.)

Kansalaisopistojen valtionosuus on laskettu vuodesta 2006 alkaen kaavalla:

$$\text{valtionosuus} = \text{vahvistettu opetustuntien määrä} \times \text{yksikköhinta} \times \text{asukastiheyden mukainen porrastuskertoimen} \times 0,57$$

Valtionosuudet maksetaan toiminnassa mukana oleville kunnille osana sivistystoimen valtionosuuksia. Opetustunnin yksikköhinta tarkastetaan joka neljäs vuosi vastaamaan todellista kustannustasoa. Vuonna 2003 keskimääräinen valtionosuusprosentti toteutuneista toimintamenoista oli 52 % ja ylläpitäjinä toimivien kuntien rahoitus keskimäärin 26 %. Kunnilla ei ole laissa säädettyä velvollisuutta rahoittaa kansalaisopistojen toimintaa. (Vapaan sivistystyön oppilaitosrakenne ja palvelukyky 2006, 62–64.) Kuntien rahoituksessa tulevatkin esille kuntien väliset arvomaailmat sekä mahdollisuudet tukea ja järjestää kansalaisopistotoimintaa.

Opetushallituksen tekemän kyselyn mukaan yleisen oppimäärän opetuksessa vuonna 2005 minimi- ja maksimilukukausimaksujen ero vaihteli nolasta 365 euroon, ja keskimäärin ero oli runsaat 81 euroa. Lukukausimaksujen minimien keskiarvo oli 126,5 euroa ja maksimien keskiarvo 208,1 euroa. Otokokona oli 17 oppilaitosta; muut eivät vastanneet kysymykseen yleisen oppimäärän opetuksessa kevätlukukaudella 2005 perittävistä lukukausimaksuista. Neljällä oppilaitoksista oli yleisen oppimäärän opetuksessa vapaaoppilaspaikkoja. (Heino & Ojala 2006)

Musiikin lukukausimaksu RaJuPuSu-opistossa lukuvuonna 2007–2008 on 50 euroa. Musiikin lukukausimaksu käsittää yhden soittimen yksityisopetusta 20 minuuttia viikossa, ja sillä voi opiskella myös kaikkia muita musiikkiaineita erikoiskursseja

lukuun ottamatta. Pidemmälle ehtineillä opiskelijoilla, joilla on suoritettuna perustaso 2:n tasokoe, on mahdollista opiskella omaa soitinta 30 minuuttia viikossa. Tällöin lukukausi maksuun lisätään 30 euroa. Lisäksi ”pitkälle ehtineet soittajat” voivat opiskella halutessaan lisäsoitinta, mikäli paikkoja on vapaana. Lisäsoittimen hinta on 50 euroa lukukaudessa. RaJuPuSu-opistossa lukukausimaksusta saa alennusta 10 euroa toisesta perheenjäsenestä lähtien. Lukuvuosi kattaa 25–28 opetuskertaa. (RaJuPuSu-opisto 2008.)

RaJuPuSu-opiston valtionosuusprosentti vuonna 2008 on 57 %. Kunnat ostavat tietyn tuntimäärän RaJuPuSu-opiston palveluita. Yleisesti ottaen rahoituksen ongelmana varsinkin pienillä kunnilla voi olla se, että jos julkisen rahoituksen osuus pienee, korotetaan usein kurssimaksuja. Tällöin täytyykin arvioida, onko lähtökohta ”sivistystä kaikille” kadonnut. Tätä ongelmaa ei kuitenkaan Risto Nyysösen mukaan RaJuPuSu-opistossa ole alhaisten kurssimaksujen ansiosta (Nyysönen 2008).

6 POHDINTA

Kansalaisopistojen tehtävät ovat muuttuneet entistä paremmin alueellisia tarpeita vastaaviksi. Elämme jälleen voimakasta murroksen kautta, joten tehtäviä riittää vapaan sivistystyön organisaatioille.

Opetushallituksen tekemän kyselyn mukaan musiikinopetuksen kehittämistarpeet liittyvät useimmiten rahoitukseen; opetuksen saatavuus olisi turvattava kaikissa kunnissa. Musiikin perusteiden opetuksen integroiminen instrumenttiopetukseen, improvisoinnin ja vapaan säestyksen opetukseen sekä yhteismusisointiin koettiin myös haasteellisena. Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelmassa yhtenä arvona korostuu taiteidenvälisyys. Yhteistyötä olisi hyvä kehittää peruskoulun ja muihin taiteen perusopetusta antavien oppilaitosten suuntaan. (Heino & Ojala 2006.)

Opistojen yhdistäminen on yleistynyt viime vuosina. Tällä pyritään turvaamaan opistotoiminnan edellytykset pienissäkin kunnissa. Kyseenalaista on kuitenkin, etäännytykö hallinto laajentuneen toimialueensa tarpeista (Sihvonen 2002, 188). RaJuPuSu-opisto on vireä neljän kunnan yhteinen seutuopisto, jonka opetus on laadukasta ja monipuolista. Parhaimmillaan kansalaisopistossa vaikuttaa sellaisia arvoja, joita ei välttämättä musiikkikoulutuksella muuten tavoiteta.

Varsinkin isommilla paikkakunnilla mielenkiintoinen kysymys on kansalaisopistojen ja musiikkioppilaitosten tehtäväkentän selkiyttäminen. Kunnille kansalaisopistojen opetus on edullisempaa, mikä voi pahimmassa tapauksessa vaarantaa suomalaisen musiikkioppilaitosjärjestelmän tulevaisuuden. Toisaalta taas kansalaisopistojenkin musiikinopiskelussa voi edetä erittäin hyvin ja tavoitteellisesti. Soittotunnit ovat lyhyempiä kuin musiikkiopistoissa. Positiivisesta näkökulmasta katsottuna tämä seikka voi kehittää vastuunottamista ja pitkäjänteisyyttä, koska suurin työ tehdään kuitenkin

kotioloissa. Samalla useammat lapset ja nuoret saavat mahdollisuuden soitonopiskeluun ja myös opiskelijajoukosta tulee entistä heterogeenisempää.

Perusopetuksen taito- ja taideaineiden väheneminen näkyy varmasti myös musiikkiharrastuksissa. Lasten huonovointisuus lisääntyy, ja pitkäjänteinen opiskelu käy hankalammaksi ja vaivalloisemmaksi. Tämä vaatii paljon meiltä opettajilta. Musiikkioppilaitosten ja kansalaisopistojen rooli on nousemassa yhä tärkeämmäksi osaksi lasten ja nuorten hyvinvointia. Musiikki antaa voimia, ja sen kautta voi käsitellä herkimpiä tuntejansa. Toki on otettava huomioon, että koulun ulkopuoliset taiteen tarjoajat eivät voi olla ainoa ratkaisu, koska niin moni lapsi ikäryhmästään jää näidenkin laitosten tavoittamattomiin. Varsinaisena tavoitteena on tarjota musiikkia kaikkien ulottuville.

LÄHTEET

Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 1998. 14.12.1998/986.

Asetus taiteen perusopetuksesta 1998. 6.11.1998/813.

Heino, T. & Ojala, M.-L. (2006). Opetustuntikohtaisen valtiosuuden piiriin kuuluvan taiteen perusopetuksen oppilaitosverkon tilanne lukuvuosina 2004–2005. Opetushallitus.

Kansalais- ja työväenopistojen liitto KTOL. [WWW-dokumentti]
<<http://www.ktol.fi/web/alue.5.html>>. (Luettu 16.3.2008).

Laki taiteen perusopetuksesta 1998. 21.8.1998/633.

Laki vapaasta sivistystyöstä 1998. 21.8.1998/632.

Musiikin perusopetuksen opetussuunnitelma 2008. Opetussuunnitelman muutos. RaJuPuSu-opisto.

Niemelä, S. & Sallila, P. (2002). Johdanto: Vapaa sivistystyö osaamisen yhteiskunnassa. Teoksessa Niemelä, S. & Sallila, P. (toim.) *Sivistystyö osaamisyhteiskunnassa*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, Kansanvalistusseura, Aikuiskasvatuksen tutkimusseura.

Nyysönen, R. RaJuPuSu-opiston musiikin johtava suunnittelijaopettaja. Haastattelu 17.3.2008.

RaJuPuSu-opisto. Ohjeita musiikinopiskeluun. [WWW-dokumentti].
<<http://rajupusuopisto.fi/Netti2007/musiikki.html>>. (Luettu 16.3.2008).

Sihvonen, J. (2002). Kansalaisopistojen 100-vuotinen selviytymistaistelu. Teoksessa S. Niemelä & P. Sallila. (toim.) *Sivistystyö osaamisyhteiskunnassa*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, Kansanvalistusseura, Aikuiskasvatuksen tutkimusseura.

Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2005.
Opetushallitus.

Tuomisto, J. (2002). Vapaa sivistystyö 2000-luvun kynnyksellä – uudet tehtävät ja vaatimukset. Teoksessa S. Niemelä & P. Sallila (toim.) *Sivistystyö osaamisyhteiskunnassa*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, Kansanvalistusseura, Aikuiskasvatuksen tutkimusseura.

Vapaan sivistystyön oppilaitosrakenne ja palvelukyky 2006. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 16. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.